

Ա Ս Տ Ղ Ի Կ Ի Ն Կ Ր Ա Կ Ը

Բ. Մ Ա Ս

Երբ երգն ու պարը վերջացան, Ապիրատ ու Վասիլ իրենց խոնարհութիւնները կատարեցին կրակին ու հանգիստականաց, աղօտ լոյսին առջեւ դրուած փարջէն լեցան բոլորին գինիի բաժակները, եւ խմեցին ամենքը՝ բարձրաձայն ըսելով. «Քող Աստուծոյ քաջ աչքը եւ Գաբրիէլի երկխայրի սուրբ հսկեն Ապիրատի ու Վասիլի վրայ, եւ անոնց կեանքը մեր բաղձանքներուն հաւատար ըլլայ»:

Նոյն պարագային Մարթա Պաճի իր ցոյց տուած բռնագրօսիկ ժպիտներով կը ջանար վարձատրութեան մէկ մէկ պօսակ դնել երկու թոռներուն գլուխը:

Հանդիսականաց մէջ տեղացի բնակիչներէն չեղող երիտասարդ մը կար սակայն, որ սկիզբէն ի վեր լուռ խորհրդաւորութիւն մը կը ներկայացներ: Մարթա Պաճիին ազգական՝ այդ երիտասարդը որ երկու շաբաթ առաջ հասած էր, գաւաղբական նահանջէն ընկճած ասպետի մը անհանգստութիւնը կը քաշէր, Իր արեւելեան վայելչագոյզ հասակին վրայ բարձրացած ծանր գլուխը կարծես կը պարզէր ահաւոր տարիներու յուշատետր մը, ուր իր բոլոր ճիգերը չարաշուք խաբէութեան նշաններով արձանագրուած էին: Երկար դիմագծին վրայ՝ թուշը բարակ, այտերը վառ, քիթը ուղղաձիգ, եւ ժամերով անթարթ փնտրելու կըցող աչքերը սուր ու երացուն էին, վերացական հաւատքէ առաջնորդուած անդին կորուստ մը փնտռողի պէս: Իսկ ասոնց վերեւ տաքածուող ընդարձակ ծակաւոր փոխնի փոխ մը ցուայցներ իր ապրած արհաւիրքներն եւ ունեցած կարօտները: Իր այս խռոր գլխու յաճախակի ցնցումներով ծովու փոթորիկի տեսարան մը կ'ընծայէր որուն ալիքները կարծես պատուել կ'ուզէին վերէն վար դէմքին վրայ տարածուող չարաշարժի թանձր քօղը: Ան հանդիսի արարողութեան ընթացքին սկիզբէն մինչեւ վերջ խորաթափանց նայ-

ուածքներով ցոյց տուաւ այդ քօղին ետեւ կեցող ցնցիչ անհամբերութիւն մը: Մերթ ընդ մերթ աչքերուն մէջ զծուած յուզումն ու զայրոյթը իր անհամբերութեան ամենալաւ յայտնութիւններն էին: Այդ ձեռքը, որ գրեթէ անպակաս կրթնած կը փնտրէր, իր յուզումներուն ու զայրոյթներուն յորձանք կը պատճառէր, եւ որոնց փրփուրները կը բարձրանային կամարաւոր յօնքերէն վեր ու կ'երթային ճակտին վրայ մարիլ՝ բաց դաշտի եղբրը իրկուան շողբուռ պէս:

Այն պարագային, երբ հանդէսին իրրեւ վերջաւորութիւն ներկաները նոր քաջամարդութիւններով նոր գինի կը խմէին, եւ Ապիրատ ու Վասիլ կրակը կը զօրացնէին, այս արտասովոր երիտասարդը ուժգին ցնցում մը կատարեց նոյնքան ուժգին նայուածքին տակ, եւ առաջին անգամ ըլլալով բերանը բացաւ ու այսպէս ըսաւ.

— «Հայոց Աշխարհի Աստղիկին կրակը վառեցէ՛ք: Վառեցէ՛ք, վառեցէ՛ք, ուժգին վառեցէ՛ք, ո՛վ արդար ու տառապակոծ ցեղի վաղուան հսկաներ: Վառեցէ՛ք, թող մեր Աստղիկի աստուածային կրակը ճարճատի ու դուք անոր բոցեղէն լոյսին տակ կերտեցէ՛ք կեանքի ու ճաշուան հրեղէն ծանապարհը: Ձեր հայրերը այդտեղ գտան համբերութիւնը մեծ եւ հաւատքը հսկայ թէ լոյսն օր մը յաւերժութեան փայլը պիտի տայ մեր հայրենիքի բեհեզեղայ դաշտերուն մէջ Աստղիկին պարը պարողներու թափօրներուն:

«Ձեր հայրերը ապրեցան կատարելու համար ազատութեան աստուածային ճիգը: Անոնց արեան ջրոտին թափեցին կոտորելու սարկութեան շղթաները եւ թոյլ չտալու օր իրենց աշխարհի սրբազան հոգւոյն վրայ շարունակէ տիրել բռնութեան աւերիչ խաւարը: Վեց հարիւր տարիներու վերիվայրութիւններուն մէջ անոնց նդովանքի հոգի մը շալկած

մէջ կը տեսնէին անծանօթ վիրապի դէմ կռուելու եղանակը որ իրենց հոգիին մէջ կուգար կազմել ապագայ կամքը անասան:

Պահճը եւս խօսակցութիւնը շարունակուեցաւ, որուն յաջորդեց դրացիներու մեկնումը: Եպիրատ և Վասիլ իրենց փայլուն աչքերն ու ճակատը խոնարհեցուցին տակաւին միացող երիտասարդին զօրեղ շրթունքներուն առջեւ եւ ակամայ քաշուեցան անկողին:

Հանդէսը վերջացած էր:

Յաջորդ օր, դպրոցէ վերադարձին երկու փոքրիկները Մարթա Պաճիի շունչին տակ կը կրկնէին.

«Մե՛նք պիտի վառենք Սատղիկի կրակը անդադար, մինչեւ որ խաւարը ճաթուտի ու լոյսը

տարածուի: Մե՛նք պիտի վառենք Մեղեմէտը շարունակ, մինչեւ որ մէջքերնիս ժրի ու սուրը կապենք, ահագանգը հնչէ, հայրենիք վազենք»:

Այ՛ն Մեղեմէտ, Մեղեմէտ,

Բոցակածակ Մեղեմէտ,

Վառենք, երգենք քեզ յաւէտ,

Աստղիկի կրակ Մեղեմէտ:

ԿԻՒՐԵՂ ԽՐԱՅԵԱՆ

1930, Պոթո

Պ Ր Ո Մ Ե Թ Ե Ի Ս Ա Ր Ձ Ա Կ Ո Ւ Ա Ծ

Թ Ա Տ Ե Ր Ա Ք Ե Ր Թ Ո Ւ Ա Ծ Զ Ո Ր Ս Ա Ր Ա Ր Ո Վ

Բ. Ա Ր Ա Ր

Տեսարան Ա.— Առաւօտ: Հնդկաց Կովկասի մէջ սիրուն հովիտ մը: Ատիա առանձին:

ԱՍԻԱ.— Երկնից բոլոր քամիներէն դուռ իջար, Ոգիի մը, խորհուրդի մը պէս, այո՛, Որ անսովոր արցունքներով՝ կարծր աչքերն իսկ կ'ողողէ

Եւ բարախում կուտայ սիրտին վշտահար,

Որ ա՛յ պէտք էր սովոր ըլլալ հանգչելու:

Եւ դուն իջար, ամպրոպներով խանձարուրած, ու կ'արթննաս, ո՛վ Գարուն,

Դուն, ո՛վ զաւակ բազմահամար հովերու...:

Յանկարծօրէն դուն կուգաս, ինչպէս յուշը երազի ճը որ հիմա

Տխրալի է, որովհետեւ քաղցր եղած էր ատենօք, Եւ կամ կուգաս Հանձարին նըման եւ կամ հըրճուան քին,

Որ երկիրէն կարծես վե՛ր կը սրլանայ, կը պըճ'նէ՛ս ոսկեղնիկի ամպերով՝

Ենպատը մեր կեանքին:

Եղանակն է, հիմա, օրն է, եւ ժամն է.

Սըրալոյսին զալու էլի, քո՛յր անուշ,

Կարօտագին ըսպասուած ու չափազանց յապաղուն.

Եկո՛ւր, ո՛հ ի՛նչ որդեբու պէս դիակեր, այս թեւազուրկ վայրկեանները կը սողան.

Կէտն ըսպիտակ աստղի մը, կը պըլպըլայ Հանդարտիկ.

Նարընջագոյն լոյսին խորն՝ ընդլայնելոց առաւունք, Լեբանց ետին ծիրանի, եւ աւելի մոթ յիճն ալ՝

Քամիներէն ցրցըբուն ծառախուղի մ'անդունդէն՝

Կը ցոլացնէ զայն իր մէջ: Կը նըլաղի աստղն հիմա, յետոյ դարձեալ կը փայլի,